

УДК 657.47

Борович Оксана Василівна,
кандидат економічних наук,
доцент університету,
завідувач кафедри обліку та аудиту
Івано-Франківського університету права
імені Короля Данила Галицького

Івашків Тарас Степанович,
кандидат економічних наук,
доцент університету,
завідувач кафедри економічної теорії
імені академіка УАН З. Маніва
Івано-Франківського університету права
імені Короля Данила Галицького

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ЗА ЦЕНТРАМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У статті представлено методику аналізу витрат переробних підприємств за центрами відповідальності та представлено методи управління ними у ринкових умовах господарювання.

Ключові слова: *прибуток, собівартість, витрати, центри відповідальності, виручка, управління.*

Постановка проблеми. Господарювання в ринковій економіці потребує побудови нової системи обліку та аналізу на всіх рівнях управління економікою. Адже, тільки за умов існування сучасного механізму обліково-аналітичного забезпечення, можливе успішне господарювання в постійно змінних умовах ринкової економіки.

Поруч із зростанням конкуренції та посиленням фінансової кризи фінансові труднощі, що виникли на переробних підприємствах, частково зумовлені станом організації процесу аналізу та управління, яка не відповідала вимогам сучасності, не давала змоги своєчасно та адекватно реагувати на зміни, що відбуваються в економічному житті країни. Назріла необхідність пошуку нових, більш мобільних і ефективних систем аналізу, які могли б оперативнo впливати на прийняття рішень та зменшення витрат виробництва в нових умовах. Таким чином, вдосконалення аналітичної системи стало актуальним питанням для підприємств переробної промисловості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем управління витратами приділили увагу у своїх працях провідні вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: Ф. Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, К. Друри, В. П. Завгородний, М. В. Кужельний, В. Г. Лінник, В. Я. Савченко, В. В. Сопко, Дж. Фостер, Ч. Хорнгерн та інші.

Постановка завдання. Попри наявність численних публікацій на дану тему, ряд проблемних питань щодо аналізу витрат залишаються невирішеними. Однією з найбільш істотних проблем є аналіз витрат та доходів за центрами відповідальності. Тому метою даної статті є розробка пропозицій з удосконалення аналізу витрат і доходів за центрами відповідальності на прикладі Івано-Франківського міськмолкозаводу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Метою діяльності кожного підприємства є отримання якомога більшого обсягу доходу та, відповідно, більшого

обсягу прибутку. Одним з основних способів отримання більшого обсягу прибутку є зменшення витрат (собівартості). В свою чергу, для зменшення собівартості необхідний цілий ряд умов. На рівні підприємства це підвищення продуктивності праці, зменшення ресурсомісткості продукції у всіх структурних підрозділах.

На думку сучасних фахівців з управлінського обліку, сьогодні великого значення набуває групування витрат саме за місцем їх виникнення та контролю [1, с. 67]. Такий підхід у світовій практиці знайшов назву облік витрат за центрами відповідальності [4, с. 139].

Таким чином, потрібно більше уваги приділяти питанням розподілу витрат саме за центрами відповідальності, тобто, за центрами, які відповідають за виникнення тих чи інших витрат та можуть безпосередньо впливати на процес формування витрат.

Основною метою розподілу витрат за центрами відповідальності є здатність проведення систематичного аналізу отриманих результатів в розрізі місць їх виникнення (центрів відповідальності).

Питання аналізу прибутку є важливою складовою в структурі проведення аналізу фінансово-господарської діяльності ВАТ Івано-Франківський міськмолокозавод. На сьогодні підприємство не використовує уніфікованої методики аналізу прибутку, яку можна було б взяти за базу для проведення аналізу доходів та витрат центрів відповідальності. Тому, в результаті дослідження, нами взято за основу, що основну частину прибутку підприємство отримує від реалізації основної продукції. Для вивчення повної картини процесу, в результаті якого було сформовано певний обсяг прибутку окремого структурного підрозділу, необхідно вивчити фактори, що вплинули на цей процес.

В економічній літературі [2, с. 248, 3, с. 252] прийнято виділяти чотири основних фактори першого рівня підпорядкованості, від яких залежить розмір прибутку від реалізації продукції.

Першим фактором є обсяг реалізації продукції (УРП). Він може впливати як позитивно, так і негативно на загальну суму прибутку. У разі підвищення обсягу реалізації рентабельної продукції відбувається пропорційне підвищення обсягу прибутку, і навпаки, у разі, коли продукція нерентабельна, збільшення обсягу реалізації веде до зниження загального обсягу прибутку підприємства.

На обсяги прибутку може вплинути й структура реалізованої продукції (Уді). Якщо в структурі реалізованої продукції переважає частка продукції високої рентабельності і вона збільшується, це веде до збільшення обсягів прибутку. Якщо переважає частка продукції низької рентабельності і вона збільшується, то загальні обсяги прибутку знижуються.

Наступним фактором є собівартість реалізованої продукції (Сі). Собівартість продукції та величина прибутку знаходиться в оберненопропорційній залежності. При зниженні собівартості відбувається підвищення рівня прибутку і, навпаки, при збільшенні рівня собівартості відбувається зниження прибутку.

Ще одним фактором є рівень середньореалізаційних цін (Ці). Цей фактор прямопропорційно впливає на величину прибутку: при підвищенні ціни реалізації – підвищуються обсяги прибутку та, навпаки, при зниженні ціни – обсяг прибутку зменшується.

Спробуємо застосувати цю методику для аналізу факторів, що вплинули на прибуток ВАТ Івано-Франківського ММЗ у 2011 році. Дане підприємство випускає декілька видів основної продукції, а це дасть можливість вирахувати фактор структури

реалізованої продукції. Для проведення розрахунків будемо користуватися даними наданими в пояснювальних записках до річних звітів за 2011 рік, які оброблені та зосереджені в таблиці 1.

Таблиця 1

**Базові дані для проведення факторного аналізу прибутку
від реалізації продукції Івано-Франківський міськмолочазавод**

за 2011 рік

Показник	План, грн.	План, перерахований на фактичний обсяг реалізації, грн.	Факт, грн.
Виручка (ВР)	18641800,00	18038443,56	18505886,46
Собівартість (С)	17133000,00	16651447,10	17264678,00
Прибуток (ПБ)	1508800,00	1386996,46	1231208,46

Виходячи з даних таблиці 3.9, маємо, що у 2011 році заводом план по сумі прибутку від реалізації продукції не виконано на 277,59 тис. гривень (1231208,46 – 1508800,00), або на 18,4 %.

Якщо ж порівняти суму планового прибутку та умовного, який вираховано, виходячи з фактичного обсягу та асортименту продукції (при планових обсягах цін та плановій собівартості продукції), можна визначити, наскільки вона змінилася за рахунок обсягу та структури продукції, що реалізовано:

$$\Delta П_{\text{МТ}} = 1386996,46 - 1508800,00 = -121803,54 \text{ грн.}$$

Видно, що під впливом фактору обсягу реалізації продукції, сума прибутку зменшилася на 121,8 тис. грн.

Для виявлення величини впливу, який вчиняє на рівень прибутку тільки обсяг реалізації, необхідно застосовувати наступну методику розрахунку. Спочатку треба знайти відсоток перевиконання чи недовиконання плану по реалізації продукції в оцінці за плановою собівартістю, або в умовно-натуральному вирахованні. Для цього поділимо плановий на фактичний розміри обсягу реалізації товарної продукції, які відповідно дорівнюють 18505,89 тис. грн. та 18641,80 тис. грн.:

$$\frac{18505886,46}{18641800,00} \times 100 - 100 = 0,76\%$$

На отриманий відсоток помножимо величину планового прибутку та результат поділимо на 100:

$$\Delta П_{\text{УРП}} = 1508800,00 * 0,74 / 100 = 11165,12 \text{ грн.}$$

Маючи обидва результати, можна вирахувати вплив структурного фактора. Для цього з першого результату виличимо другий:

$$\Delta П_{\text{V}} = 121803,54 - 11165,12 = 110638,42 \text{ грн.}$$

Наступним кроком аналізу є встановлення впливу зміни повної собівартості на суму прибутку. Для цього проводять порівняння фактичної суми витрат з плановою, яка перерахована на фактичний обсяг реалізації:

$$БП_C = 16651447,10 - 17264678,00 = - 613230,9 \text{ грн.}$$

Отже, бачимо, що зміна повної собівартості позитивно вплинула на обсяги отриманого прибутку і цей вплив склав: – 613,23 тис. грн.

Розрахунок останнього фактору, зміни суми прибутку за рахунок відпускних цін на продукцію, проводиться через співставлення фактичної виручки з умовною, яку підприємство могло б отримати за фактичний обсяг продукції при планових цінах:

$$БП_ц = 18505886,46 - 18038443,56 = + 467442,9 \text{ грн.}$$

Розрахунок показав, що вплив фактора середньореалізаційних цін був позитивним та склав + 467,44 тис. грн.

Висновки. При проведенні аналізу витрат та доходів за центрами відповідальності Івано-Франківського міськмолочозаводу, виходячи з положення, яке має місце сьогодні, пропонуємо застосовувати класичні методи аналізу, а саме, аналіз структури витрат та доходів центрів відповідальності, порівняльний аналіз результатів діяльності центрів відповідальності, факторний аналіз прибутку центрів відповідальності, тощо. Зазначені методи проведення аналізу витрат та доходів за центрами відповідальності Івано-Франківського міськмолочозаводу надають інформацію, необхідну для прийняття ефективних управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Нападівська Л. В. Управлінський облік: підручник [для студентів вищих навчальних закладів] / Л. В. Нападівська. – К. : Книга, 2004. – 544 с.
2. Прокопенко І. Ф. Методика і методологія економічного аналізу: навч. посіб. / І. Ф. Прокопенко, В. І. Ганін. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 430 с.
3. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства / Н. В. Тарасенко. – Львів : ЛБІ НБУ, 2000. – 485 с.
4. Ткач В. И. Управленческий учет: международный опыт / В. И. Ткач, В. М. Ткач. – М. : Финансы и статистика, 1994. – 140 с.

Ивашкив Т. С., Борович О. В. Аналитическое обеспечение управления расходами за центрами ответственности

В статье представлена методика анализа расходов перерабатывающих предприятий за центрами ответственности и представлены методы управления ими в рыночных условиях ведения хозяйства.

Ключевые слова: *прибыль, себестоимость, расходы, центры ответственности, выручка, управление.*

Ivashkiv T. S., Borovych O. V. Analytical providing of management charges is after centers of responsibility

In the article is presented the method of analysis of charges of processing enterprises after the centers of responsibility and management methods are presented by them in the market conditions of menage.

Key words: *income, prime price, charges, centers of responsibility, profit yield, management.*

